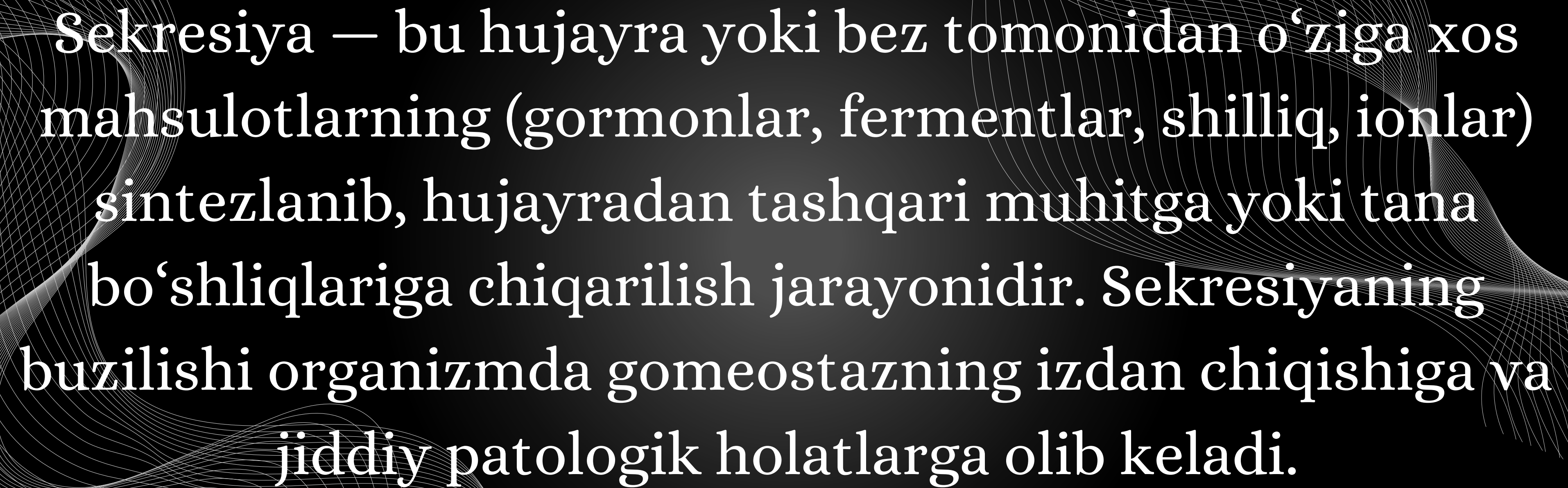

Sekresiya jarayonining
buzilishlari va
patofiziologik ahamiyati

Sekresiya — bu hujayra yoki bez tomonidan oʻziga xos mahsulotlarning (gormonlar, fermentlar, shilliq, ionlar) sintezlanib, hujayradan tashqari muhitga yoki tana boʻshliqlariga chiqarilish jarayonidir. Sekresiyaning buzilishi organizmda gomeostazning izdan chiqishiga va jiddiy patologik holatlarga olib keladi.

1. Sekresiyaning buzilish turlari

Sekresiyaning buzilishini asosan uch guruhga bo'lish
mumkin:

Gipersekresiya: Bez yoki hujayra faoliyatining kuchayishi. Bu funksional (stimulyatsiya natijasida) yoki organik (o'sma, giperplaziya) bo'lishi mumkin.

Giposekresiya: Bez faoliyatining susayishi yoki to'xtashi.
Sabablari: bez to'qimasining atrofiyasi, yallig'lanish, qon ta'minotining buzilishi yoki retseptorlar sezgirligining yo'qolishi.

Dissekresiya (sekresiya sifatining o'zgarishi): Sekreti qilinayotgan moddaning kimyoviy tarkibi yoki fizik xossalarning o'zgarishi (masalan, shilliqning haddan tashqari qovushqoq bo'lib qolishi).

2. Patofiziologik mexanizmlar

Sekresiya buzilishining asosiy mexanizmlari quyidagilardir:

Neyro-gumoral boshqaruvning izdan chiqishi: Nerv impulslarining o'zgarishi yoki gormonal stimulyatorlarning ortiqcha/kam miqdorda bo'lishi.

Hujayra ichidagi signal uzatish tizimining buzilishi: Ikkilamchi messenjerlar (cAMP, Ca^{2+} , IP₃) sintezining buzilishi.

Hujayra membranalari o'tkazuvchanligining o'zgarishi: Ion kanallarining (xlorid, natriy) disfunktsiyasi (masalan, kistoz fibrozda).

Bez strukturasi shikastlanishi: Yallig'lanish, o'sma yoki autoimmun jarayonlar natijasida bez parenximasining yo'qolishi.

3. Klinik ahamiyati va oqibatlari

Sekresiyaning buzilishi deyarli barcha tizimlarda namoyon bo'ladi:

Oshqozon-ichak trakti (OIT)

Gipersekresiya: Me'da shirasining ortiqcha ajralishi oshqozon yarasi kasalligiga olib keladi.

Giposekresiya: Fermentlar (pepsin, lipaza, amilaza) yetishmovchiligi hazm qilish jarayonining buzilishi (malabsorbsiya) va diareyani keltirib chiqaradi.

Endokrin tizim

Gormonal gipersekresiya: Masalan, qalqonsimon bezning haddan tashqari faolligi (tireotoksikoz) moddalar almashinuvining tezlashishi va yurak urishining kuchayishiga olib keladi

Gormonal giposekresiya: Masalan, qandli diabet (insulin yetishmovchiligi) hujayralarning glyukozani o'zlashtira olmasligiga va organizmda energetik tanqislikka olib keladi.

Nafas olish tizimi

Dissekresiya: Bronxial bezlarning patologik sekresiyasi (kistoz fibroz) shilliqning quyuvlashib, nafas yo'llarini berkitib qo'yishiga va surunkali infeksiyalarga olib keladi.

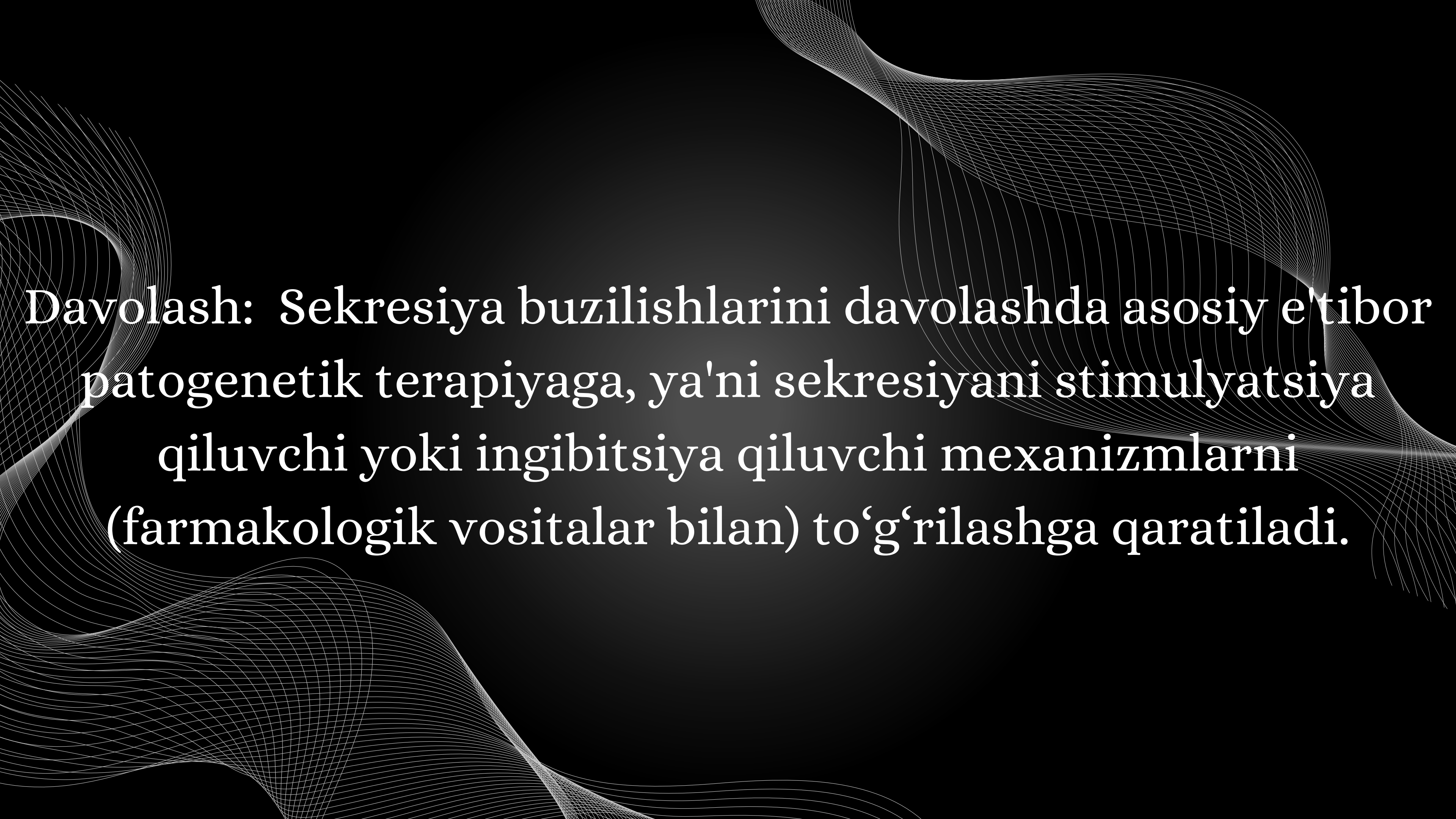
4. Patofiziologik ahamiyati

Sekresiya buzilishlarining umumiy ahamiyati quyidagilardan iborat:

Gomeostazning izdan chiqishi: Tanadagi pH muvozanati, suv-tuz almashinuvi va energetik balansning buzilishi.

Organ funksiyalarining yetishmovchiligi: Bezlar o'z vazifasini bajara olmasa, ular bilan bog'liq organlarning ishi ham to'xtaydi yoki yomonlashadi.

Kompensator reaksiyalarning ishga tushishi: Organizmdagi boshqa bezlarning ortiqcha ishlashi yoki funksiyani o'z zimmasiga olishga urinishi, bu esa oxir-oqibat o'sha organlarning ham toliqishiga olib keladi.

Davolash: Sekresiya buzilishlarini davolashda asosiy e'tibor patogenetik terapiyaga, ya'ni sekresiyani stimulyatsiya qiluvchi yoki ingibitsiya qiluvchi mexanizmlarni (farmakologik vositalar bilan) to'g'rilashga qaratiladi.

Xulosa

Sekresiya jarayonlarining buzilishi – bu organizmning "boshqaruv tizimi"dagi xatolikdir. Bezlar faoliyatidagi giper-, gipo- yoki disfunktsiyalar shunchaki lokal muammo emas, balki butun gomeostazning izdan chiqishiga sabab boʻladi. Natijada moddalar almashinuvi, hazm qilish va gormonal balans kabi hayotiy jarayonlar izdan chiqib, klinik oʻlimga qadar olib borishi mumkin boʻlgan ogʻir patologik holatlarni keltirib chiqaradi.

Qisqasi: Sekresiya – gomeostazning kafolati, uning buzilishi esa – patologiyaning boshlanish nuqtasi.

Raxmat

